

IMPULS – 2

DOOP VAN DE HEER

Doop van de Heer – in een week van kind naar volwassene

Plek in het kerkelijk jaar

Rond Epifanie is het wat druk in de kalender van het kerkelijk jaar. Dat komt doordat Epifaniën, de verschijning van onze Heer Jezus Christus (Driekoningen) op een vaste dag valt, namelijk 6 januari. Daar ligt Jezus nog in de kribbe, in de voederbak. Een week later is Hij al volwassen en gedenken we de Doop van de Heer in de Jordaan. Dit wordt gevierd als octaafdag van Epifaniën. Door de koppeling met Epifaniën valt dit op een vaste dag, 13 januari. Daartussen in valt nog de eerste zondag na Epifaniën met als evangelielezing het enige verhaal uit Jezus jeugd, over de twaalfjarige Jezus in de tempel.

Nu we vaak alleen op de zondagen dienst vieren moeten we een keuze maken. Dat zie je ook terug in het Evangelisch-luthers dagboek waar je bij de eerste diensten in januari een keuze moet maken. Epifaniën kan op de zondag voor of na 6 januari worden gevierd. En de doop van de Heer vier je dan op de zondag nadat je Epifanie hebt gevierd. Maar wanneer we dat zo doen vervallen hierdoor de lezingen die op de tweede zondag na kerst en de eerste zondag na Epifaniën aan de orde komen.

Luther had niet zo veel op met de verering door de drie wijzen. Daar waren te veel legendes mee verbonden geraakt zoals het aantal van drie wijzen en hun namen. Dat was niet bijbels. Luther hechtte meer belang aan de twee andere thema's van Epifaniën, de doop van de Heer en het wonder van de bruiloft te Kana. Dat is ook te herkennen in het lied dat hij schreef 'Toen Jezus bij het water kwam'.

In de rooms-katholieke kerk en in lutherse kerken elders is de keus gemaakt om de Doop van de Heer

altijd op de eerste zondag na Epifaniën, dus de zondag na 6 januari, te gedenken.

13 januari - Doop van de Heer in de Jordaan

De inhoudelijke kern voor deze dag is het evangelie van de doop van Jezus, Matteüs 3:13-17. Ook bij Markus (1:7-11) en Lucas (3:15-22) vinden we het verhaal van de doop. De doop van Jezus is een trinitarisch gebeuren waarin God, de Vader, Zoon en Heilige Geest samen handelen, de Vader spreekt, de Heilige Geest daalt als duif neer en Jezus wordt in de doop als de Zoon benoemd. Hiermee begint het openbare optreden van Jezus. De doop van Jezus is ook een goed moment om de eigen doop te gedenken.

Liturgische kleur: wit

De liturgische kleur van de dag van de Doop van de Heer is wit. Met deze octaafdag eindigt de kersttijd en is de kleur van de zondagen hierna groen.

Elk jaar opnieuw

We zullen dus elk jaar opnieuw een keuze moeten maken of we de dag van de Doop van de Heer vieren en wanneer. Driekoningen, de Doop van de Heer en het wonder op de bruiloft te Kana behoren alle drie tot de kern van Epifaniën. Daarom is het goed om deze dag niet alleen te vieren wanneer deze toevallig op een zondag valt. Het is alleen jammer dat wanneer we de Doop van de Heer verplaatsen naar een van de omliggende zondagen het proprium, de liturgische onderdelen, van die zondag hierdoor worden overruled.

Ds. Susanne Freytag

Lutherse kerk Alkmaar

Doop van de Heer in de Jordaan – een moment voor doopgedachtenis

Baptizatus sum – ik ben gedoopt

Voor Martin Luther was het sacrament van de doop levenslang een bron van troost en houvast. In de uren van zijn grootste noden en verzoeken heeft hem de herinnering aan het feit dat Jezus Christus zich met hem in de doop onverbreekelijk verbonden heeft moed en hoop gegeven. Baptizatus sum – ik ben gedoopt. Dat zou, zo gaat het verhaal, Luther toen op een tafel hebben geschreven.

Baptizatus sum – ik ben gedoopt. Wij zijn gedoopt. Gedoopt op de naam van Jezus Christus die ons zal begeleiden, ook in tijden van nood en angst en gevaar. Zulke tijden zullen ons ook als gedoopte niet bespaard blijven. Maar: we zijn niet alleen. Christus staat ons bij. Tot in dood en sterven, tot aan het einde dat een nieuw begin wordt. Dat heeft Hij beloofd en dat beamen wij, daarop vertrouwen wij in en met de doop. En het is goed en het doet goed om dit te herinneren, zich daarvan steeds weer te laten doordringen. Luther heeft dat gedaan door de woorden `baptizatus sum`, zo als boven genoemd, ter bevestiging op tafel te schrijven.

Doopgedachtenis in de eredienst

Wij kunnen dit doen door ons niet alleen individueel maar ook als gemeente, als gemeenschap van alle gedoopten aan de oorsprong en de

betekenis die de doop heeft te laten herinneren. De zondagse kerkdienst waarin de Bijbelse lezing met het verhaal van de doop van Jezus in de Jordaan klinkt kan daarvoor een liturgisch passend moment en kader zijn.

Juist omdat de meeste Lutherse christenen als kinderen werden gedoopt is het belangrijk om de blijvende betekenis van de doop te herinneren en de doopgedachtenis ook een liturgische vorm en een vaste plek te geven.

In sommige gemeenten gebeurt dat met Pasen of meer precies in de Paasnacht. Maar ook de zondag waarin Christus eigen doop wordt herdacht zou hiervoor een geschikt moment kunnen zijn.

‘Echt gebeurd’

De beelden van dat verhaal roepen in hun eenvoud en geheimzinnigheid juist de eenvoud en geheimzinnigheid van het teken van onze eigen doop in herinnering, ook als wij zelf ons dat moment niet kunnen herinneren omdat het in onze vroege kindheid ligt. Maar we weten wel dat het ‘echt gebeurd’ is. Wij kennen de getuigen die erbij zijn geweest, ouders of doopouders, ooms of tantes. Onze doop is vaak een van de weinige momenten waarin ons geloofsverhaal met Christus tastbaar is, ontegenzeggelijk geschiedenis! Ook dat is reden om onze doop te blijven herinneren. Geloof krijgt daarin iets tastbaars, en

de doop verbindt ons met hen die ons in dit verhaal hebben 'ingedoopt', een plaats hebben gegeven in het doorgaande verhaal van mensen die hun leven met dat van Christus hebben verbonden, en daarvan in hun eigen leven en geschiedenis iets hebben uitgedragen. Dat is een troostrijke gedachte, juist als ons toekomstperspectief soms niet zo helder is, persoonlijk en maatschappelijk. Baptisatus sum! Dat doet goed!

Materiaal

Liedbespreking: Toen Jezus bij het water kwam

In het liedboek treffen we onder lied 522 'Toen Jezus bij het water kwam', een lied waarin de doop aan de orde is. Een lied van Luther. Wim van Beek publiceerde in 2008 zijn boek 'Eens gegeven, blijft gegeven'. Hierin beschrijft Van Beek de doop in de theologie van Maarten Luther. Voor deze bijdrage maak ik hiervan graag en dankbaar gebruik.

De titel van dit lied luidt 'Christus, onze Heer, kwam naar de Jordaan' en heeft als opschrift 'Een geestelijk lied van onze heilige doop, waarin heel kort is samengevat; wat hij is, hoe hij is ingesteld, en waartoe hij dient.'

Het origineel telt 7 strofen, in het liedboek is het aantal strofen gereduceerd tot 5 waarbij het inhoudelijk bij het origineel aansluit. Alhoewel... Waar Luther opent met 'Christ, unser Herr', vertaalde Schulte Nordholt dit met 'Jezus'. Maar over 'Jezus' spreken is voor Luther te historiserend. Luther schrijft in dit lied dat Christus naar de Jordaan kwam om ons van onze zonden te wassen en ook de bittere dood te verzuipen. Deze scherpte is in de vertaling verdwenen, maar ach, vertalen is ook een hachelijk zaak.

In de 2e strofe gaat het erover dat het doopwater niet zomaar water is. De doop is ingesteld door God en hangt aan het woord van God. Gods woord krijgt stem en klank door de mond van de prediker. Dat woord maakt het water tot goddelijk water.

Schulte Nordholt voegde Luthers 3e en 4e strofe samen tot onze 3e strofe. Waar Luther het over Gods Zoon als kwetsbare menselijkheid heeft, zingen wij over een teder mens.

De VELKD heeft een publicatie uitgegeven waarin hiervoor liturgische vormen worden aangereikt. ('Die Feier des Taufgedächtnisses', VELKD 2007

https://www.liturgie.ch/images/liturgie/praxis/lebenslauf/pdf/Die_Feier_des_Taufgedaechtnisses_2007_VELDK.pdf)

Ds. Kersten Storch

Luthers 5e strofe is in ons liedboek de 4e strofe. Maar écht spannend wordt het in de volgende strofe die Luther dichtte. Laat die nu net niét vertaald zijn.

Want wanneer Luther in de 5e strofe uitlegt dat gedoopten het hemelrijk zullen beërven, zo vervolgt hij in de 6e strofe met 'Wie deze grote genade niet gelooft [...] is veroordeeld tot de eeuwige dood, diep in de hel.' Dat zijn voor onze oren stevige woorden. Maar Luther kon niet anders omdat de doop tot geloof leidt. En niet andersom.

De laatste strofe, zowel in het origineel als in de vertaling, herneemt het thema van de 1e strofe: doop en kruis zijn in Christus met elkaar verbonden. Alleen door de ogen van het geloof zien we dat het kruis niet dood, maar leven geeft.

Wanneer dit lied 'op de rol staat', verdient het aanbeveling om het in 't geheel te zingen. Het tempo wordt bepaald door de tactus major, de halve noot met daarboven het getal 2. Eenvoudig gezegd geldt dat dit lied daardoor niet al te snel gezongen dient te worden. Over de melodie, kort, nog twee dingen; ze opent met een noot die werkelijk lang duurt, en aan het einde hiervan gekomen kan het gevoel bestaan dat de melodie nog niet af is, dat er van een open einde sprake lijkt. Met een glimlach schrijf ik dan dat waar het melodisch een open einde lijkt, dit een scherpe tegenstelling is tot Luthers tekst. Daar ligt niets open, daaruit spreekt een grote zekerheid.

Jeroen de Haan